



ALOHIDA YORDAMGA MUHTOJ BOLALAR BILAN ERTAKTERAPIYA USULI SIFATIDA

Ravshanova Sohiba Bahodirovna

Toshkent viloyati, Qibray tumani DKTIMTT "Imkon" reabilitatsiya markazi defektologi

Saydumarova Dildora Fazlitdinovna

Toshkent shahar Olmazor tumani 467-sonli DMTT defektologi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ertakterapiyaning alohida yordamga muhtoj bolalar shaxsini shakllanishida samarasi hamda mazmun mohiyati to'g'risida fikr yuritilgan

Аннотация: В данной статье рассматриваются эффективность и содержание сказкотерапии в формировании личности детей с особыми потребностями.

Kalit so'zlar: Alohida yordamga muhtoj bolalar, terapiya, shaxs, korreksiya.

*Ertak - bu xalqning buyuk ma'naviy madaniyati bo'lib,
biz uni zarrachalardan to'playmiz va ertak orqali
bizga xalqning ming yillik tarixi ochib beriladi.
Aleksey Nikolaevich Tolstoy*

Alohida yordamga muhtoj bolalar - bu ta'limda qiyinchiliklarga duch keladigan jismoniy yoki aqliy nuqsonlari bo'lgan murakkab va o'ziga xos kontingent. Ushbu toifaga turli xil rivojlanish buzilishlari bo'lgan bolalar kiradi: eshitish, ko'rish, nutq, tayanch-harakat tizimi, aqliy rivojlanishi kechikkan va murakkab buzilishlari bo'lgan bolalar kiradi.

Alohida yordamga muhtoj bolalarning muammolari nisbatan yaqinda ijtimoiy harakatning o'rganish ob'ekti va yo'nalishiga aylandi. Jamiyatni rivojlantirish, insonparvarlashtirish imkoniyati cheklangan bolalar muammolaridan xabardor bo'lishni talab qiladi. Tashqi kasalliklarni davolashga urinib, kattalar ko'pincha ichki yaralarni unutishadi. Bolaga aytish qiyin bo'lgan yaralar haqida, shuning uchun ularni davolash uchun ular shunchaki ko'rsatilmaydi. Buning uchun siz bolaga unga tanish bo'lgan muhitni yaratishingiz kerak. Bolalar uchun odatiy narsa nima? O'yinlar va hikoyalar. Maqolamizda biz nisbatan yangi texnikaga - ertakterapiyaga murojaat qilamiz.

Ertakterapiya bu-psixologik usul bo'lib, bola bilan birgalikda olib boriladi. Ertak yordamida bolaning shaxs emotsional muammolarini hal qilishda va bolani axloqiy reaksiyalarini korreksiyalashda foydalaniladi.

Ertakterapiyasi ruhni bilish va davolash shaklidir. Ertakterapiyada inson duch keladigan muammolar va tajribalar haqida hikoya qiluvchi terapevtik ertaklardan foydalaniladi.

Ertakterapiyasi - bu psixoterapevtik yo'nalish bo'lib, uning yordamida bola o'z qo'rquvini, salbiy shaxsiy xususiyatlarini engib o'tadi, shuningdek, uning shaxsiyatini tarbiyalaydi, rivojlantiradi va kerak bo'lganda xatti-harakatlarini to'g'rilaydi. Bu tarbiya va



ta'limning eng qadimiy usuli. Ertakterapiya bugungi kunda juda mashhur bo'lib, og'ir intellektual nogiron bolalar bilan ishlashda faol qo'llaniladi.

Ertakterapiya kontsepsiyasining manbalari L. S. Vygotskiy, D. B. Elkonin asarlari hisoblanadi. Ertakterapiyaning tarixi amaliy psixologiya maktabi sifatida o'z mazmunida san'at, fantaziya elementlarini va inson bilan o'zaro munosabatlarning madaniy kontekstining o'ziga xos xususiyatlarini XX asrning 90-yillaridan boshladi. Biroq, agar biz buni aniq shaxsga faol ta'sir qilish usuli deb hisoblasak, unda uning tarixi ancha qadimiy ildizlarga ega bo'ladi.

Ertakterapiya tufayli odamda hayotga ijodiy munosabat shakllanadi, maqsadga erishish yo'llarining xilma-xilligini ko'rishga yordam beradi, hayotiy muammolarni hal qilishda yashirin qobiliyatlarni rivojlantiradi, o'ziga ishonch paydo bo'ladi, odam salbiy his-tuyg'ulardan xalos bo'ladi. muhitda o'zini yo'naltiradi, o'zining kuchli va zaif tomonlarini anglaydi. Boshqa tomondan, o'zini o'zi qadrlash va o'zini o'zi nazorat qilish rivojlanadi.

Ta'lim-tarbiya jarayonida ertakdan foydalanish orqali, bolaning salbiy xulq-atvorining namoyon bo'lishini tuzatishingiz mumkin.

Ertakterapiyaning maqsadi:

- hissiy stressni olib tashlash.
- Guruhda ishonchli o'yin muhitini yaratish. Bolalar o'rtasida shaxslararo aloqalarni o'rnatish.
- bolalarda o'zlariga, tashqi ko'rinishiga nisbatan ijobiy hissiy reaksiyalarni shakllantirish, o'zini va boshqa odamlarni xursand qilish istagini shakllantirish, bolaning emansipatsiyasiga yordam berish.
- bolaning o'ziga, o'z qobiliyatiga ishonch hissini rivojlantirish.
- Tengdoshlar va kattalar bilan muloqot qilish ko'nikmalarini va ko'nikmalarini rivojlantirish.

Ertakterapiyada ishlatiladigan ertak turlari:

Didaktik ertak - bolalarga yangi tushunchalar (uy, tabiat, oila, jamiyatdagi xatti-harakatlar qoidalari va boshqalar) haqida gapirib berish uchun yaratilgan. Bunday ertaklardagi vazifalar bolaga olingan bilimlarni amalda darhol qo'llash imkoniyatini beradi. Didaktik ertakni har qanday qulay shaklda (hikoya, multfilm yoki shunchaki o'yin) aytib berish mumkin. Bu bolada qiziqish uyg'otishi va muntazam mashg'ulotni jonlantirishi mumkin bo'lgan didaktik ertak.

Psixologik ertak- bolaning shaxsiy rivojlanishini yo'naltirish va boyitish uchun mo'ljallangan.

Badiiy ertak - bolalarni insoniyatning estetik tamoyillari, an'analari bilan tanishtiradi.

Diagnostik ertak - bolaning xarakterini aniqlashga yordam beradi va uning dunyoga munosabatini ochib beradi.

Meditatsion ertak - bu ertakning o'ziga xos turi bo'lib, u tinglovchining ongsizligi bilan muloqot orqali uning tasavvurida jonli yorqin tasvirlarni yaratishga urg'u beradi.

Giperaktiv bolalar uchun ertakterapiya. Diqqat tarqoq giperaktivlik buzilishi bo'lgan bolalar bilan ishlashda ko'pincha ertakterapiya usuli qo'llaniladi, bu haddan



tashqari faollikni kamaytiradi va bolaning hissiy holatini normallashtiradi. Ertak orqali giperaktiv bola o'z xatti-harakatlarini nazorat qilishni o'rganadi, yanada xotirjam bo'ladi.

Bolalar bilan logopedik ish jarayonida ertakterapiya.

Og'ir nutq buzilishi bo'lgan bolalarni o'qitish uchun ertakterapiya usuli keng qo'llaniladi. Bu usul kognitiv qobiliyatlarni, shuningdek, nutq funksiyasini bola uchun tushunarsiz, sodda va qulay o'yin shaklida rivojlantirish uchun juda samarali. Sabab-oqibat munosabatlarini shakllantirishga va jamiyatda qabul qilingan ijtimoiy normalarni o'rganishga yordam beradi.

Aqli zaif bo'lgan bolalar uchun ertakterapiya. Barcha mashg'ulotlar o'yin shaklida o'tkaziladi. Ushbu uslub pedagogga bolada ijodiy fikrlashni, og'zaki nutqni, xayoliy fikrlashni, sabab-oqibat munosabatlarini o'rnatish qobiliyatini rivojlantirishga, hazil tuyg'usini rivojlantirishga imkon beradi. Ertakterapiya yordamida mayda va umumiy motorika, kayfiyat foni, o'z-o'ziga xizmat ko'rsatish, modellashtirish, rasm chizish va yozish ko'nikmalari yaxshilanadi.

Korreksion ta'lim muassasasida ertakterapiyadan foydalanish.

Ertak tinglab, bola sir va sarguzashtlarga to'la sehrli dunyoga sho'ng'iydi. Bu bolada ertak qahramoniga kuchli tuyg'uni shakllantirishga yordam beradi. Ertakterapiya bolalarni boshqa odamlar bilan muloqot qilishni o'rgatish, rivojlantirish va o'rgatish, shuningdek nutqni, yuqori aqliy funksiyalarni: fikrlash, xotira, tasavvurni rivojlantiradi.

Korreksion ta'lim muassasasida ertakterapiya alohida o'rin tutadi, bu ertak yordamida bolalar ertaklarning bosh qahramonlari ko'rsatadigan xatti-harakatlar normalarini eng oson va sodda tarzda o'rganadilar.

Ertakterapiyadan foydalanib, siz bolani fobiya va salbiy xarakter xususiyatlaridan halos etishimiz mumkin. Ertak sevgi va do'stlikni qadrlashga, hayotiy qadriyatlarni tushunishga va boshqalarni kechirishga yordam beradi.

Olimlar uzoq yillar davomida ertakterapiyaning o'sib borayotgan shaxsga ta'sirini o'rganib, undan foydalanishning 3 ta usulini aniqladilar:

1. Tarbiyalash vositasi. Jamiyatda borliq haqida tushuncha shakllanadi, xulq-atvor normalari va qoidalari haqidagi bilimlar rivojlanadi, axloqiy tamoyillar singdiriladi.

2. Turli yosh toifalaridagi bolalarga qo'llanilishi mumkin bo'lgan rivojlanish vositasi. Masalan, 3 yoshli bolalar ezgulik va yomonlik tushunchalarini farqlashni, tevarak-atrofdagi olamni, undagi hodisalarni tushunishni o'rganadilar. Bu erda o'yinchoqlar, hayvonlar haqidakichik ertak va hikoyalarni tanlash tavsiya etiladi. 10 yoshdan oshgan bolalar hayot sharoitlariga qarshi turishni o'rganadilar, haqiqiy hayotda so'zlaringiz va harakatlaringiz uchun javobgarlikni o'z zimmangizga olishingiz kerakligini qabul qiling.

3. Psixoterapiya. Ertak terapiyasini guruh va individual tarzda qo'llash orqali hayot muammolarini hal qilish, qo'rquvdan xalos bo'lish va to'g'ri qaror qabul qilish imkonini beradi. 4 yoshda pari va sehrarlar haqidagi asarlardan foydalanish to'g'ri bo'ladi.

Ertakterapiya eshitish qobiliyati buzilgan bolalarni rehabilitatsiya qilishda, xususan, koxlear implantatsiyadan keyin logoritmikani bajarishda yordam beradi



Ushbu usulga bo'lgan talabga qaramay, uni o'tkir psixotik sharoitlarda, konvulsiv sindromni rivojlanish xavfi yuqori, miyaning sezilarli shikastlanishi va somatik patologiyaning dekompensatsiyasida qo'llash mumkin emas.

Ertakterapiya usuli bo'yicha alohida yordamga muhtoj bolalar bilan mashg'ulotlar nafaqat bolaning shaxsiy va ijodiy o'sishini rivojlantirishga qaratilgan ta'lim va korreksion va rivojlantiruvchi xususiyatga ega bo'libgina qolmay, faqat kattalar bilan birgalikda ertakni tinglash emas, balki uni o'zi mustaqil o'qiydigan va fikrlaydigan kelajakdagi potentsial o'quvchini tarbiyalaydi.

Ertakterapiya - bu bolalar psixologiyasi bilan tanishish, unga yaqinlashish va muayyan muammolarni hal qilishda yordam berishning o'ziga xos usulidir. Ertak jamiyatga moslashish, odobli, mustaqil va sog'lom shaxsni tarbiyalashga yordam beradi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, bola xatti-harakatidagi emotsional buzilishlarni, albatta o'yinlar, o'yinchoqlar, bolaning tasviriy faoliyati, musiqa, teatr va umuman aytganda san'at yordamida ham to'g'rilasa bo'ladi. Lekin, bolalar uchun eng tushunarli va sevimli usul bu – ertakdir. To'g'ri tanlangan ertak yordamida boladagi ko'plab muammolar – qo'rquv, injiqlik kabilarni yo'qotish, bolada qat'iyat va irodani shakllantiradi. Ertaklarni faqatgina psixologik terapiyadagina qo'llamay, balki oila davrasida muntazam qo'llash bolalik davridagi eng iliq hislarni bola xotirasida muhrlashga imkon beradi. Ertaklar bolaning muammolaridan kelib chiqqan holda tuzilishi, ertak terapiyasini o'tkazish mobaynida bolaning har bir xatti-harakatiga ahamiyat berib borilishi lozim. Bolaning individual xususiyatlaridan kelib chiqqan holda ertakni qabul qilish darajasini muntazam kuzatib borish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Tkach R. M. T-48 Bolalar muammolari uchun ertakterapiya . - Sankt-Peterburg: nutq; M.: Sfera. 2008. - 118 b.
2. Vachkov I.V. Peri terapiyasi. Psixologik ertak orqali ongni rivojlantirish. - M: Os-89, 2007.-144 b.
3. Grebenshchikova L.G. Marionet terapiyasining tamoyillari. Qo'g'irchoqlar galereyasi. - Sankt-Peterburg: Nutq, 2007. - 80 p.
4. Zinkevich-Evstigneeva T.D. Ertaklar bilan ishlash shakllari va usullari. - Sankt-Peterburg: Nutq, 2008. - 240 b.
5. Zinkevich-Evstigneeva T.D. Ertakterapiyasi asoslari.
6. <https://nsportal.ru/>
7. <https://cyberleninka.ru/>